

E P I C T E T

OPERA
OMNIA

CONVERSAȚII
MANUALUL
FRAGMENTE
GNOMOLOGION

Ediție bilingvă

Traducere, studiu introductiv, repere cronologice, note și indici
de Cristian Bejan

POLIROM
2022

CRISTIAN BEJAN (n. 1975) este licențiat în filologie clasică (1997), absolvent al unui masterat de filosofie antică și medievală (2006) și doctor în filosofie (2010) al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, cu teza *Preocuparea de sine în filosofia stoică* (Grinta, 2011). A mai tradus: Sfântul Augustin, *Despre adevărata religie* (Humanitas, 2007); Tobias Peucer, *Despre relatările jurnalistice* (primul tratat de jurnalism din Europa; Editura Independența Economică, 2008); (în colaborare) Toma din Aquino, *Summa theologica*, 3 vol. (Polirom, 2009, 2016, 2021); Lactanțiu, *Despre moartea persecutorilor* (Polirom, 2011); Marcus Aurelius, *Gânduri către sine însuși* (Humanitas, 2013); Anselm de Canterbury, *Despre adevăr* (Ratio et Revelatio, 2015) și (în colaborare) Hans von Arnim (ed.), *Fragmentele stoicilor vechi*, vol. I (Humanitas, 2016).

© 2022 by Editura POLIROM, pentru ediția în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

EPICETET

Opera omnia: conversații, manualul, fragmente, gnomologion / Epictet; trad. din lb. greacă și latină, note, st. introd., repere cronologice și indici de Cristian Bejan. – Ed. bilingvă. – Iași: Polirom, 2022

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-973-46-8759-6

I. Bejan, Cristian (ed. șt.)

1

Printed in ROMANIA

Cuprins

<i>Studiu introductiv</i>	5
<i>Repere cronologice</i>	33
<i>Nota traducătorului</i>	35
Conversații / Διατριβαί	37
Scrisoarea lui Arrianus către Lucius Gellius	39
Cartea I	41
1. Despre cele ce depind de noi și cele ce nu depind de noi	41
2. Cum ar putea cineva să-și păstreze demnitatea în orice situație	45
3. Cum s-ar putea trage consecințele faptului că Zeul este tatăl oamenilor	51
4. Despre progres	51
5. Contra academicienilor	57
6. Despre Providență	59
7. Despre folosirea raționamentelor amfibologice, ipotetice și altele asemănătoare	63
8. Că facultățile nu sunt sigure pentru cei lipsiți de educație	69
9. Ce consecințe s-ar putea trage din înrudirea noastră cu Zeul	71
10. Celor care depun eforturi pentru a face carieră la Roma	75
11. Despre dragostea pentru ai săi	77
12. Despre mulțumirea interioară	83

13. Cum se poate face fiecare lucru, așa încât să placă zeilor	89
14. Că divinitatea îi vede pe toți	89
15. Ce promite filosofia.	93
16. Despre Providență	95
17. Că logica este necesară	97
18. Că nu trebuie să ne supărăm pe cei care greșesc.	101
19. Ce atitudine trebuie să ai față de tirani.	105
20. Cum este capabilă rațiunea să reflecteze asupra ei înseși.	109
21. Celor care vor să fie admirați.	113
22. Despre prenoțiuni	113
23. Contra lui Epicur	117
24. Cum trebuie combătute dificultățile.	117
25. Despre subiectul însuși	121
26. Care este legea vieții	125
27. În câte feluri iau naștere reprezentările și ce remedii care li se opun acestora trebuie adoptate și avute la îndemână	129
28. Că nu trebuie să ne supărăm pe oameni și ce lucru atât de mic și de mare există în oameni	131
29. Despre constanță	137
30. Ce trebuie să ai la îndemână în situațiile dificile.	145
Cartea a II-a	149
1. Că îndrăzneala nu e în contradicție cu prudența	149
2. Despre liniștea sufletească	155
3. Contra celor care îi recomandă pe unii filosofilor	159
4. Celui care a fost surprins odată în adulter	161
5. Cum se împacă măriniția și grija <față de sine>	163
6. Despre indiferență.	167
7. Cum trebuie să ne folosim de divinație	171
8. Care este esența binelui.	173
9. Că, deși nu ne putem îndeplini rolul de om, ni-l asumăm, în plus, pe cel de filosof	177
10. Cum este posibil, pornind de la nume, să descoperi îndatoririle	181

11. Care este începutul filosofiei	185
12. Despre dialectică	189
13. Despre starea de neliniște	193
14. Lui Naso	197
15. Contra celor care persistă cu încăpățănare în unele dintre deciziile lor	203
16. Că nu ne preocupăm de folosirea judecăților noastre privind lucrurile bune și cele rele	205
17. Cum trebuie adaptate prenoțiunile la cazurile particulare	213
18. Cum trebuie combătute reprezentările	219
19. Contra celor care din învățătura filosofilor își însușesc numai ce ține de logică	223
20. Contra epicureilor și academicienilor	229
21. Despre incoerență	237
22. Despre prietenie	241
23. Despre facultatea vorbirii	247
24. Unuia dintre cei care nu erau apreciați de el	255
25. Despre necesitatea logicii	261
26. Care este calitatea proprie greșelii	261
Cartea a III-a	263
1. Despre înfrumusețare	263
2. În ce domenii trebuie să se exerseze cel care vrea să progreseze și că neglijăm lucrurile cele mai importante	271
3. Care este materia omului bun și pentru ce trebuie mai cu seamă să se exerseze	275
4. Unuia care îl favorizase în teatru într-o manieră nepotrivită pe un actor	279
5. Celor care părăsesc școala din cauza unei boli	281
6. Amestecate	283
7. Reformatorului de cetăți libere care era epicureu	285
8. Cum trebuie să te antrenezi pentru a face față reprezentărilor	291
9. Unui retor care mergea la Roma pentru un proces	293
10. Cum trebuie suportate bolile	297

11. Amestecate	299
12. Despre exercițiu.	301
13. Ce este singurătatea și cine este omul singur.	305
14. Amestecate	309
15. Că trebuie să ne îndreptăm spre orice acțiune cu circumspecție	311
16. Că trebuie să fii prudent pentru a lega relații cu ceilalți	313
17. Despre Providență.	315
18. Că nu trebuie să te lași bulversat de vești.	317
19. Care este condiția profanului și care cea a filosofului	319
20. Că se poate trage profit din toate lucrurile exterioare	319
21. Celor care se pun cu ușurință pe învățat	323
22. Despre cinism	327
23. Contra celor care citesc și discută de ochii lumii	345
24. Despre faptul că nu trebuie să ne emoționăm pentru lucrurile care nu depind de noi	351
25. Celor care renunță la propriile decizii	371
26. Celor care se tem de sărăcie.	373
Cartea a IV-a	381
1. Despre libertate	381
2. Despre raporturile sociale	411
3. Ce lucruri trebuie schimbate cu altele	413
4. Contra celor care se preocupă să-și trăiască viața în liniște.	415
5. Contra celor certăreți și violenți	423
6. Contra celor care sunt supărați atunci când sunt compătimiți	431
7. Despre lipsa de teamă	437
8. Celor care se grăbesc să ia aspectul exterior al filosofului.	445
9. Celui care s-a îndreptat spre nerușinare.	453
10. Ce lucruri trebuie să disprețuim și ce lucruri trebuie să ne intereseze	457
11. Despre curățenie	463
12. Despre atenție	469
13. Celor care își fac cunoscute cu ușurință treburile.	473

Manualul / Ἐγχειρίδιον	479
Fragmente / Dissertationum Epictetearum. Sive ab Arriano sive ab aliis Digestarum. Fragmenta	511
Gnomologionul lui Epictet / Gnomologium Epicteteum	543
<i>Note</i>	561
<i>Bibliografie</i>	599
<i>Indice de pasaje inspirate din operele lui Platon</i>	613
<i>Indice de pasaje citate în operele lui Epictet</i>	615
<i>Indice de nume proprii și toponime</i>	617
<i>Indice de termeni grecești.</i>	621

γ.

*Τίς ὕλη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πρὸς τί
μάλιστα ἀσκητέον.*

[1] Ὑλη τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ τὸ ἴδιον ἡγεμονικόν, τὸ σῶμα δ' ἰατροῦ καὶ [ἀπ]ἀλείπτου, ὁ ἀγρὸς γεωργοῦ ὕλη· ἔργον δὲ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ τὸ χρῆσθαι ταῖς φαντασίαις κατὰ φύσιν. [2] πέφυκεν δὲ πᾶσα ψυχὴ ὡσπερ τῷ ἀληθεῖ ἐπινεύειν, πρὸς τὸ ψεῦδος ἀνανεύειν, πρὸς τὸ ἄδηλον ἐπέχειν, οὕτως πρὸς μὲν τὸ ἀγαθὸν ὀρεκτικῶς κινεῖσθαι, πρὸς δὲ τὸ κακὸν ἐκκλιτικῶς, πρὸς δὲ τὸ μῆτε κακὸν μῆτ' ἀγαθὸν οὐδετέρως. [3] ὡς γὰρ τὸ τοῦ Καίσαρος νόμισμα οὐκ ἔξεστιν ἀποδοκιμάσαι τῷ τραπεζίτῃ οὐδὲ τῷ λαχανοπώλῃ, ἀλλ' ἂν δείξης, θέλει οὐ θέλει, προέσθαι αὐτὸν δεῖ τὸ ἀντ' αὐτοῦ πωλούμενον, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς. [4] τὸ ἀγαθὸν φανὲν εὐθύς ἐκίνησεν ἐφ' αὐτό, τὸ κακὸν ἀφ' αὐτοῦ. οὐδέποτε δ' ἀγαθοῦ φαντασίαν ἐναργῆ ἀποδοκιμάσει ψυχὴ, οὐ μᾶλλον ἢ τὸ Καίσαρος νόμισμα. ἔνθεν ἐξήρτηται πᾶσα κίνησις καὶ ἀνθρώπου καὶ θεοῦ.

[5] Διὰ τοῦτο πάσης οἰκειότητος προκρίνεται τὸ ἀγαθόν. οὐδὲν ἐμοὶ καὶ τῷ πατρί, ἀλλὰ τῷ ἀγαθῷ. ὁὕτως εἶ σκληρός; οὕτως γὰρ πέφυκα· τοῦτό μοι τὸ νόμισμα δέδωκεν ὁ θεός. [6] διὰ τοῦτο, εἰ τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου τὸ ἀγαθὸν ἕτερόν ἐστιν, οἴχεται καὶ πατήρ καὶ ἀδελφός καὶ πατρὶς καὶ πάντα τὰ πράγματα. [7] ἀλλ' ἐγὼ τὸ ἐμὸν ἀγαθὸν ὑπερίδω, ἵνα σὺ σχῆς, καὶ παραχωρήσω σοι; ἀντὶ τίνο; 'πατήρ σου εἰμί.' [8] ἀλλ' οὐκ ἀγαθόν. 'ἀδελφός σου εἰμί.' ἀλλ' οὐκ ἀγαθόν. ἐὰν δ' ἐν ὀρθῇ προαιρέσει θῶμεν, αὐτὸ <τὸ> τηρεῖν τὰς σχέσεις ἀγαθὸν γίνεται· καὶ λοιπὸν ὁ τῶν ἐκτός τινων ἐκχωρῶν, οὗτος τοῦ ἀγαθοῦ τυγχάνει. 'αἶρει τὰ χρήματα ὁ πατήρ.' [9] ἀλλ' οὐ βλάπτει. ἔξει τὸ πλέον τοῦ ἀγροῦ <ὁ ἀδελφός>.' ὅσον καὶ θέλει. μῆ τι οὖν τοῦ αἰδήμονος, μῆ τι τοῦ πιστοῦ, μῆ τι τοῦ φιλαδέλφου; [10] ἐκ ταύτης γὰρ τῆς οὐσίας τίς δύναται ἐκβαλεῖν οὐδ' ὁ Ζεὺς. οὐδὲ γὰρ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐπ' ἐμοὶ αὐτὸ ἐποίησεν καὶ ἔδωκεν οἶον εἶχεν αὐτός, ἀκόλυ[σ]τον, ἀνανάγκαστον, ἀπαραπόδιστον.

[11] Ὅταν οὖν ἄλλω ἄλλο τὸ νόμισμα ᾗ, ἐκεῖνό <τι> δείξας ἔχει τὸ ἀντ' αὐτοῦ πιπρασκόμενον. [12] ἐλήλυθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν κλέπτης ἀνθύπατος. τίνοι νομίσματι χρῆται; ἀργυρίω. δεῖξον καὶ ἀπόφερε ὁ θέλεις. ἐλήλυθεν μοιχός. τίνοι νομίσματι χρῆται; κορασιδίοις. 'λάβε', φησίν, 'τὸ νόμισμα καὶ πώλησόν μοι τὸ πραγμάτιον'. [13] δὸς καὶ ἀγόραζε. ἄλλος

3

*Care este materia omului bun și pentru ce trebuie mai
cu seamă să se exerseze*

[1] Materia omului bun este partea conducătoare a sufletului; cea a medicului și a maestrului de gimnastică este trupul; cea a agriculturului este ogorul. Sarcina omului virtuos constă în folosirea reprezentărilor conform naturii.

[2] După cum orice suflet s-a născut pentru a-și da asentimentul adevărului, pentru a-l refuza falsului, pentru a-l reține în fața a ceea ce este incert, tot așa el s-a născut și pentru a se îndrepta cu dorință spre bine, cu aversiune spre rău, pentru a rămâne indiferent față de ceea ce nu este nici bine, nici rău³⁴⁶.

[3] Căci, după cum moneda lui Caesar nu poate fi refuzată de zaraf sau de vânzătorul de legume, ci, dacă i-o arăți, el va trebui să-ți dea, că vrea, că nu vrea, ceea ce vinde la acest preț, tot așa se întâmplă și cu sufletul. [4] Binele, de îndată ce apare, atrage sufletul spre el, răul îl îndepărtează. Niciodată sufletul nu va refuza o reprezentare clară a binelui, nu mai mult decât moneda lui Caesar. De acest lucru depinde orice mișcare a omului și a Zeului.

[5] De aceea, binele este preferat oricărei legături de sânge. Tatăl meu nu este nimic pentru mine, ci numai binele. „Ești atât de dur?” Natura m-a făcut așa. Aceasta este moneda pe care Zeul mi-a dat-o. [6] De aceea, dacă binele este altceva decât frumosul și dreptul, totul se duce, tată, frate, patrie și orice alt lucru³⁴⁷. [7] Dar eu îmi voi neglija propriul meu bine pentru ca tu să te bucuri de el, și îți voi ceda locul? În schimbul a ce? „Eu sunt tatăl tău.” Dar nu ești un bine. „Eu sunt fratele tău.” [8] Dar nu ești un bine. De fapt, dacă punem binele în rectitudinea alegerii deliberate, menținerea în relații cu ceilalți³⁴⁸ devine un bine. Și, în consecință, cel care cedează unul dintre lucrurile exterioare, acela obține binele. [9] „Tatăl tău ți-a luat averea.” Dar nu mi-a adus nici un prejudiciu. „Fratele tău va avea cea mai mare parte din ogor.” Să aibă cât vrea! Va avea, așadar, prin asta mai multă rușine, mai multă loialitate, mai multă dragoste de frate? [10] Căci cine poate să mă dezmostenească de o astfel de avere? Nici Zeul. De fapt, el nici nu a vrut-o, ci mi-a dat și mi-a pus la dispoziție ceea ce avea el însuși, fără nici o piedică, fără nici o violență, fără nici o constrângere³⁴⁹.

[11] De vreme ce, așadar, monedele se diferențiază de la om la om, prezintă moneda și vei avea în schimb marfa. [12] A venit în provincie un proconsul hoț. Ce monedă folosește? De argint. Arată-i una și du-i ceea ce îți dorești. A venit un adulter. Ce monedă folosește? Tinere fete. „Ia moneda”, spune cumpărătorul, „și vinde-mi acest lucrușor.” [13] Dă și cumpără. Un altul are o

περὶ παιδάρια ἐσπούδακεν. δὸς αὐτῷ τὸ νόμισμα καὶ λάβε ὃ θέλεις. ἄλλος φιλόθηρος. δὸς ἰππάριον καλὸν ἢ κυνάριον· οἰμώζων καὶ στένων πωλήσει ἀντ' αὐτοῦ ὃ θέλεις. ἄλλος γὰρ αὐτὸν ἀναγκάζει ἔσθθην, ὃ τὸ νόμισμα τοῦτο τεταχώς.

[14] Πρὸς τοῦτο μάλιστα τὸ εἶδος αὐτὸν γυμναστέον. εὐθὺς ὄρθρου προελθὼν ὄν ἂν ἴδης, ὄν ἂν ἀκούσης, ἐξέταζε, ἀποκρίνου ὡς πρὸς ἐρώτημα. τί εἶδες; καλὸν ἢ καλήν; ἔπαγε τὸν κανόνα. ἀπροαίρετον ἢ προαιρετικόν ἀπροαίρετον· αἶρε ἔξω. [15] τί εἶδες; πενθοῦν<τ> ἐπὶ τέκνου τελευτῇ; ἔπαγε τὸν κανόνα. ὁ θάνατός ἐστιν ἀπροαίρετον· αἶρε ἐκ τοῦ μέσου. ἀπήντησέ σοι ὑπατος; ἔπαγε τὸν κανόνα. ὑπατεία ποῖόν τι ἐστὶν ἀπροαίρετον ἢ προαιρετικόν; ἀπροαίρετον· αἶρε καὶ τοῦτο, οὐκ ἔστι δόκιμον· ἀπόβαλε, οὐδὲν πρὸς σέ. [16] καὶ τοῦτο εἰ ἐποιοῦμεν καὶ πρὸς τοῦτο ἡσκούμεθα καθ' ἡμέραν ἐξ ὄρθρου μέχρι νυκτός, ἐγίνετο ἂν τι, νῆ τοὺς θεούς. [17] νῦν δ' εὐθὺς ὑπὸ πάσης φαντασίας κεχηνόμαστε λαμβανόμεθα καὶ μόνον, εἶπερ ἄρα, ἐν τῇ σχολῇ μικρόν τι διεγειρόμεθα· εἴτ' ἐξελθόντες ἂν ἴδωμεν πενθοῦντα, λέγομεν ἄπώλετο· ἂν ὑπατον, ἡμακάρισ· ἂν ἐξωρισμένον, ἡταλαίπωρος· ἂν πένητα, ἡἄθλιος, οὐκ ἔχει πόθεν φάγη. [18] ταῦτ' οὖν ἐκκόπτειν δεῖ τὰ πονηρὰ δόγματα, περὶ τοῦτο συντετάσθαι. τί γάρ ἐστι τὸ κλαίειν καὶ οἰμώζειν; δόγμα. τί δυστυχία; δόγμα. τί στάσις, τί διχόνοια, τί μέμψις, τί κατηγορία, τί ἀσέβεια, τί φλυαρία; [19] ταῦτα πάντα δόγματά ἐστι καὶ ἄλλο οὐδὲν καὶ δόγματα περὶ τῶν ἀπροαιρέτων ὡς ὄντων ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ταῦτά τις ἐπὶ τὰ προαιρετικὰ μεταθέτω, κἀγὼ αὐτὸν ἐγγυῶμαι ὅτι εὐσταθήσει, ὡς ἂν ἔχη τὰ περὶ αὐτόν.

[20] Οἶον ἐστὶν ἡ λεκάνη τοῦ ὕδατος, τοιοῦτον ἡ ψυχὴ, οἶον ἡ αὐγὴ ἢ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. [21] ὅταν οὖν τὸ ὕδωρ κινήθῃ, δοκεῖ μὲν καὶ ἡ αὐγὴ κινεῖσθαι, οὐ μέντοι κινεῖται. [22] καὶ ὅταν τοίνυν σκοτωθῇ τις, οὐχ αἱ τέχναι καὶ αἱ ἀρεταὶ συγχέονται, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, ἐφ' οὗ εἰσιν· καταστάντος δὲ καθίσταται κἀκεῖνα.

pasiune pentru băieți. Dă-i moneda și ia ceea ce vrei. Un altul iubește vânătoarea. Dă-i un căluț frumos sau un cățeluș: gemând și plângând, ți-l va vinde în schimbul a ceea ce vrei. Căci un altul îl obligă în interiorul său, cel care a stabilit această monedă.

[14] Pe lângă aceasta, mai cu seamă acest tip de exerciții trebuie folosite. Cu greu ai ieșit din casă de dimineață, toți cei pe care îi vezi, toți cei pe care îi auzi, examinează-i și răspunde ca și cum te-ar fi întrebat: Ce ai văzut? Un bărbat frumos sau o femeie frumoasă? Aplică regula³⁵⁰: Este un lucru independent de alegerea deliberată sau depinde de aceasta? Independent. Lasă-l deoparte! [15] Ce ai văzut? Pe unul care plânge moartea unui fiu? Aplică regula: moartea nu depinde de noi. Las-o deoparte! Ai întâlnit un consul? Aplică regula: consulatul ce fel de lucru este? Un lucru independent de alegerea deliberată sau depinde de aceasta? Independent. Lasă-l și pe acesta, nu e acceptabil. Înlătură-l, nu te privește în nici un fel. [16] Dacă am face asta și ne-am exersa în acest fel, în fiecare zi, de dimineața până noaptea, s-ar obține un rezultat, pe zei! [17] Acum, în schimb, rămânând repede cu gura căscată, ne lăsăm surprinși de orice reprezentare și numai la școală, în cazul cel mai bun, ne trezim un pic. Apoi, odată ieșiți <din școală>, dacă vedem pe cineva plângând, spunem: „E distrus!”; dacă vedem un consul: „Fericit om!”; dacă vedem un exilat: „Nefericit om!”; dacă vedem un sărac: „Amărâțul, nu are ce mânca!”. [18] Trebuie, așadar, să punem capăt acestor judecăți vicioase; spre acest lucru trebuie să tindem cu toate forțele noastre. Căci ce reprezintă a geme și a plânge? O judecată. Ce este nefericirea? O judecată. Ce sunt conflictul, dezacordul, reproșul, acuzația, impietatea, vorbăria? [19] Toate acestea sunt judecăți și nimic altceva; și judecățile despre lucrurile care nu depind de alegerea deliberată, ca și cum ele ar fi bune sau rele. Aceste judecăți cineva să le transfere asupra lucrurilor care depind de alegerea deliberată, și eu garantez că el va fi calm, precum și lucrurile care îl înconjoară.

[20] Sufletul este ca un bazin cu apă, iar reprezentările sunt raza de lumină care cade asupra apei. [21] Când, așadar, apa este agitată, pare că și raza de lumină este agitată, dar, în realitate, ea nu este. [22] Și când cineva este amețit, nu artele și virtuțile se tulbură, ci spiritul în care se găesc. Când acesta își regăsește echilibrul, și <artele și virtuțile> îl regăsec.

δ'.

*Πρὸς τὸν ἀκόσμως ἐν θεάτρῳ
σπουδάσαντα.*

[1] Τοῦ δ' ἐπιτρόπου τῆς Ἠπείρου ἀκοσμότερον σπουδάσαντος κωμωδῶ τινι καὶ ἐπὶ τούτῳ δημοσίᾳ λοιδορηθέντος, εἶτα ἐξῆς ἀπαγγείλαντος πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐλοιδορήθη, καὶ ἀγανακτοῦντος πρὸς τοὺς λοιδορήσαντας Καὶ τί κακόν, ἔφη, ἐποίουν; ἐσπουδάζον καὶ οὗτοι ὡς καὶ σύ. εἰπόντος δ' ἐκείνου [2] Οὕτως οὖν τις σπουδάξει; Σέ, ἔφη, βλέποντες τὸν αὐτῶν ἄρχοντα, τοῦ Καίσαρος φίλον καὶ ἐπίτροπον, οὕτως σπουδάζοντα οὐκ ἔμελλον καὶ αὐτοὶ οὕτως σπουδάξουσιν; [3] εἰ γὰρ μὴ δεῖ οὕτως σπουδάξουσιν, μηδὲ σὺ σπουδάξῃς. εἰ δὲ δεῖ, τί χαλεπαίνεις, εἰ σε ἐμμήσαντο τίνας γὰρ ἔχουσιν μιμήσασθαι οἱ πολλοὶ ἢ τοὺς ὑπερέχοντας ὑμᾶς; εἰς τίνας ἀπίδωσιν ἐλθόντες εἰς τὰ θεάτρα ἢ ὑμᾶς; [4] Ὅρα πῶς ὁ ἐπίτροπος τοῦ Καίσαρος θεωρεῖ. κέκραγεν. κἀγὼ τοῖνον κραυγάσω. ἀναπηδῶ. κἀγὼ ἀναπηδήσω. οἱ δοῦλοι αὐτοῦ διακάθηται κραυγάζοντες. ἐγὼ δ' οὐκ ἔχω δούλους. ἀντὶ πάντων αὐτὸς ὅσον δύναμαι κραυγάσω. [5] εἰδέναι σε οὖν δεῖ, ὅταν εἰσέρχῃ εἰς τὸ θέατρον, ὅτι κανῶν εἰσέρχῃ καὶ παράδειγμα τοῖς ἄλλοις, πῶς αὐτοὺς δεῖ θεωρεῖν. [6] τί οὖν σε ἐλοιδοροῦν; ὅτι πᾶς ἄνθρωπος μισεῖ τὸ ἐμποδίζον. ἐκεῖνοι στεφανωθῆναι ἤθελον τὸν δεῖνα, σὺ ἕτερον. ἐκεῖνοι σοὶ ἐνεπόδιζον καὶ σὺ ἐκείνοις. σὺ εὐρίσκου ἰσχυρότερος. ἐκεῖνοι δ' ἐδύναντο ἐποίουν, ἐλοιδοροῦν τὸ ἐμποδίζον. [7] τί οὖν θέλεις; ἵνα σὺ μὲν ποιῆς ὁ θέλεις, ἐκεῖνοι δὲ μὴδ' εἴπωσιν ἃ θέλουσιν καὶ τί θαυμαστόν οἱ γεωργοὶ τὸν Δία οὐ λοιδοροῦσιν, ὅταν ἐμποδίζωνται ὑπ' αὐτοῦ; οἱ ναῦται οὐ λοιδοροῦσι; τὸν Καίσαρα παύονται λοιδοροῦντες; [8] τί οὖν; οὐ γινώσκει ὁ Ζεὺς; τῷ Καίσαρι οὐκ ἀπαγγέλλονται τὰ λεγόμενα; τί οὖν ποιεῖ; οἶδεν ὅτι, ἂν πάντας τοὺς λοιδοροῦντας κολάζῃ, οὐχ ἔξει τίτων ἄρξει. [9] τί οὖν; ἔδει εἰσερχόμενον εἰς τὸ θέατρον τοῦτο εἰπεῖν ἄγε ἵνα Σώφρων στεφανωθῇ; ἀλλ' ἐκεῖνο ἄγε ἵνα τηρήσω τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης κατὰ φύσιν ἔχουσαν. [10] ἐμοὶ παρ' ἐμὲ φίλτερος οὐδεὶς. γελοῖον οὖν, ἴν' ἄλλος νικήσῃ κωμωδῶν, ἐμὲ βλάπτεισθαι. [11] - Τίνα οὖν θέλω νικήσαι; - Τὸν νικῶντα. καὶ οὕτως αἰεὶ νικήσει, ὃν θέλω. - Ἀλλὰ θέλω στεφανωθῆναι Σώφρωνα. - Ἐν οἴκῳ ὅσους θέλεις ἀγῶνας ἀγων ἀνακήρυξον αὐτὸν Νέμεα, Πύθια, Ἴσθμια, Ὀλύμπια. ἐν φανερῷ δὲ μὴ πλεονέκτει μὴδ' ὑφάρπαξε τὸ κοινόν. [12] εἰ δὲ μὴ, ἀνέχου λοιδορούμενος. ὡς, ὅταν ταῦτ' αὖτε ποιῆς τοῖς πολλοῖς, εἰς ἕσπον ἐκείνοις καθιστᾶς σαυτόν.

4

Unuia care îl favorizase în teatru într-o manieră nepotrivită pe un actor

[1] Procuratorul Epirului³⁵¹ îl favorizase într-o manieră foarte nepotrivită pe un actor de comedie și pentru asta fusese insultat în public. Apoi, el i-a povestit lui Epictet că fusese insultat și se supăraseră pe cei care-l insultaseră. „Și ce rău au făcut ei?”, spune Epictet. „Au favorizat și ei ca și tine.” Și, fiindcă interlocutorul răspundea: [2] „Dar în acest fel cineva favorizează <pe un altul>?”, văzându-te pe tine, spune Epictet, guvernatorul lor, prietenul lui Caesar și procuratorul său, favorizând în acest fel, nu trebuiau și ei să favorizeze în același fel? [3] Căci, dacă nu trebuie să favorizezi astfel, nu favoriza și tu; dar dacă trebuie, de ce te superi că ei te imită pe tine? Căci pe cine va imita mulțimea, dacă nu pe voi, care sunteți guvernanții ei? Spre cine trebuie să întorcă privirile când merge la teatru, dacă nu spre voi? [4] „Vezi cum procuratorul lui Caesar contemplă spectacolul: el a strigat; și eu voi striga. El a sărit în picioare, și eu voi sări; sclavii săi, împrăștiati pe ici, pe colo, strigă. Eu nu am sclavi; eu însumi voi striga atunci cât pot pentru toți.” [5] Tu trebuie, așadar, să știi că, atunci când intri în teatru, intri acolo ca o regulă și ca un model pentru ceilalți, model al felului în care trebuie să asieți la spectacol. [6] De ce, atunci, te insultă? Pentru că orice om urăște ceea ce îi stă în cale³⁵². Aceia doreau să-l încoroneze pe unul, tu pe altul. Aceia îți stau în cale și tu în calea lor. Tu te consideri cel mai puternic. Ei au făcut ceea ce puteau să facă, ei l-ai insultat pe cel care le stătea în cale. [7] Ce vrei, așadar? Să faci ceea ce îți place și aceia nici să nu spună ceea ce vor? Și ce este impresionant? Agricultorii nu-l insultă pe Zeu când îi încurcă? Corăbierii nu-l insultă și ei? Încetează ei să-l insulte pe Caesar? [8] Ce este, așadar? Zeul nu o știe? Nu-i sunt aduse la cunoștință lui Caesar ceea ce spun ei despre el? Ce face el, atunci? El știe că, dacă îi pedepsește pe toți cei care îl insultă, nu ar mai avea pe cine să conducă. [9] Ce este, așadar? Intrând în teatru, ar trebuie să te exprimi astfel: „Haide, Sofron³⁵³ trebuie să obțină coroana?”. Dar mai degrabă astfel: „Haide, trebuie să-mi păstrez, și în această circumstanță, alegerea deliberată în armonie cu natura. [10] Nimeni nu-mi este mai drag decât mine. Ar fi ridicol, atunci, să-mi fac rău mie însumi, pentru ca un altul să obțină victoria la interpretarea comică. [11] Pe cine, așadar, vreau să văd învingător? Pe învingător; și astfel va învinge întotdeauna cine vreau eu”. „Dar eu vreau să obțină coroana de învingător Sofron.” Atunci, organizează la tine acasă câte